

**Haagse Richtlijn
Voetgangers-
bewegwijzering**
Wegwijzer Den Haag

Haagse Richtlijn Voetgangers Wegwijzer Den Haag

Colofon

Opdrachtgever
Opsteller
Status
Datum

Martyn Vink
NBd
definitief
oktober 2015

Inhoud

1	Inleiding	1
1.1.	Aanleiding en doel Haagse Richtlijn Voetgangersbewegwijzering	1
1.2.	Aanpak	2
2	Basisprincipes en wettelijke kaders	3
2.1.	Basisprincipes van bewegwijzering	3
2.2.	Juridische grondslag	3
2.3.	Toets plaatsing verwijzingen	4
3	Netwerkvisie	5
3.1.	Toeristische deelgebieden	5
3.2.	Sfeergebieden	6
3.3.	Driekantzuilen	7
4	Beleid te verwijzen doelen	8
4.1.	Verwijzingen in alle toeristische deelgebieden	8
4.2.	Verwijzingen binnen een toeristisch deelgebied	9
4.2.1.	Toeristisch deelgebied Centrum	10
4.2.2.	Toeristisch deelgebied Scheveningen	11
4.2.3.	Toeristisch deelgebied Kijkduin	11
4.2.4.	Toeristisch deelgebied Internationale Zone	12
5	Toepassingen bewegwijzering	13
5.1.	Plaats langs de weg	13
5.2.	Gebruik/Keuze type wegwijzers per weg	13
6	Ontwerpkenmerken van bewegwijzering	14
6.1.	Vormgeving	14
6.1.1.	Opvallendheid	14
6.1.2.	Pictogrammen	14
6.1.3.	Uitvoering van de ondersteuning	14
6.1.4.	Afstands aanduiding	15
6.1.5.	Lettertype en letterhoogte	15
6.1.6.	Driekantzuilen	15
6.2.	Bewegwijzering bij omleidingen	15
6.2.1.	Bij reconstructies en onderhoud.	15
6.2.2.	Bij evenementen	15
7	Procesbeschrijving	16
7.1.	Werkproces Den Haag met NBd	16
7.2.	Aanleiding aanpassing aan bewegwijzering	18
7.2.1.	Aanleg infrastructuur	18
7.2.2.	Verkeerskundige reconstructies en groot onderhoud	18
7.2.3.	Beheer en onderhoud van de bewegwijzering	19
7.2.4.	Schade/calamiteiten	20

Bijlage 1 Kaarten toeristische deelgebieden	21
Bijlage 2 Overzicht sfeergebieden	24
Bijlage 3 Locatie driekantzuilen	31
Bijlage 4 Lijst verwezen doelen	32
Bijlage 5 Locatie uitneembare masten	38
Bijlage 6 Handleiding driekantzuilen	39
Bijlage 7 Technische tekening driekantzuil	40

1 Inleiding

1.1. Aanleiding en doel Haagse Richtlijn Voetgangersbewegwijzering

Aanleiding

De gemeente Den Haag is verantwoordelijk voor de statische bewegwijzering op haar wegennetwerk. De afdeling BVM draagt zorg voor de bewegwijzering van auto's, fietser en voetgangers binnen de gemeente. Voor de planvorming en realisatie van bewegwijzeringsprojecten heeft de gemeente afspraken gemaakt met de Nationale Bewegwijzeringsdienst (NBd).

De voornaamste functies van bewegwijzering zijn:

- Geleiding, te weten het vindbaar maken van de bestemming waarnaar de weggebruiker op weg is;
- Oriëntatie, te weten het vormen van een referentiekader voor de weggebruiker met behulp waarvan deze zich kan oriënteren tijdens zijn rit naar de bestemming waarnaar hij op weg is.

De gemeente moet beleidsmatige keuzes maken voor wat betreft de te verwijzen bestemmingen en objecten (doelen) en keuzes voor wat betreft de te gebruiken wegen en te volgen routes (aanduidingenbeleid). Regelmatig komen er verzoeken van bijvoorbeeld bedrijven en organisaties om opgenomen te worden in de bewegwijzering. Ook moeten vragen of klachten over de vindbaarheid van een doel in de stad en de kwaliteit van de bewegwijzering en de retourbewegwijzering de stad uit worden beantwoord. Een eenduidige manier van verwijzen naar en van doelen binnen de gemeente grens biedt hier een oplossing.

In 2014 is er een vernieuwde Richtlijn Bewegwijzering van het CROW (322) verschenen met betrekking tot de systematiek, de technische uitvoering en de locaties voor wegwijzers. Deze geeft nauwelijks informatie over voetgangersbewegwijzering.

Doel

De afdeling BVM heeft de NBd opdracht gegeven om een 'Haagse Richtlijn Voetgangersbewegwijzering' op te stellen. Hierin is de werkwijze en uitvoering van de gemeente ten aanzien van bewegwijzering beschreven. Deze richtlijn

- heeft betrekking op de statische bewegwijzering voor de voetgangers;
- bevat het beleid met betrekking tot de doelgroep van de voetgangersbewegwijzering
- bevat het beleid met betrekking tot de te verwijzen doelen en te gebruiken routes in Den Haag;
- geeft nadere invulling aan de Richtlijn Bewegwijzering 2014 CROW (322) voor de technische uitvoering en plaatsing van wegwijzers;
- geeft aan hoe bij wegconstructies, omlleidingen en aanleg wordt omgegaan met bewegwijzering;
- beschrijft hoe het beheer van de bewegwijzering is georganiseerd.

De Haagse Richtlijn Voetgangersbewegwijzering heeft raakvlakken met ander Haags beleid:

- De Haagse Nota Mobiliteit is het verkeersplan van de gemeente waarin staat hoe Den Haag nu en in de toekomst goed bereikbaar én leefbaar blijft. Dit plan richt zich op een duidelijke aanpak tot en met 2020, met een vooruitblik naar de toekomst. De gemeenteraad heeft de Haagse Nota Mobiliteit op 22 september 2011 definitief vastgesteld. Hoofdstuk 8 uit deze nota is gebruikt als basis voor het te bewegwijzeren gebied en looproutes;
- Kaderstelling bewegwijzering 2010

Deze Haagse Richtlijn Voetgangersbewegwijzering is een actualisatie en aanvulling naar de nu gangbare werkwijze en beleid. De Haagse Richtlijn Voetgangersbewegwijzering vervangt eerdere stukken.

Behalve de voetgangersbewegwijzering met de driekantzuilen zijn er ook andere informatiesystemen die bijdragen aan de oriëntatie en routegeleiding van de voetganger. Zoals bewegwijzering voor auto en fietsverkeer, tijdelijke bewegwijzering bij werken in uitvoering en evenementen, reclameborden, stadsplattegronden, straatnaamborden, bebouwde komgrensborden, Dynamische informatiepanelen (DRIPs) en het Parkeerverwijssysteem (PVS). Over deze borden en systemen gaat deze Verwijsvisie niet.

1.2. Aanpak

De Haagse Richtlijn Voetgangersbewegwijzering voor voetgangers is tot stand gekomen met het doorlopen van enkele stappen:

- a) Desk research: De huidige werkwijze en afspraken die de NBd hanteert in de planvorming en realisatie voor de gemeente Den Haag zijn door de NBd op een rij gezet en beschreven en vergeleken met de vernieuwde Richtlijn van het CROW. Tevens zijn de oudere beleidsstukken en het relevante vigerend verkeersbeleid geanalyseerd.
- b) Interviews: de bij bewegwijzering betrokken medewerkers van de gemeente zijn geïnterviewd en de eerste analyse uit de desk research is hierbij getoetst.
- c) Uitwerking: Op basis van de voorgaande stappen zijn de bevindingen uitgewerkt in het Eindconcept, welke is getoetst bij de verantwoordelijke gemeentelijke afdelingen.

2 Basisprincipes en wettelijke kaders

2.1. Basisprincipes van bewegwijzering

De weggebruiker wordt in beginsel geleid via de optimale route. Voor voetgangers geldt dat de optimale route niet altijd betekent de kortste route. Veiligheid, comfort of aantrekkelijkheid kunnen een reden zijn om voor een andere route te kiezen.

De bewegwijzering moet zodanig worden ingericht dat de totale hoeveelheid te vermelden doelen zo beperkt mogelijk wordt gehouden om te voorkomen dat de weggebruiker geconfronteerd wordt met een overdaad aan informatie. Daarnaast is de afstand die een voetganger kan afleggen beperkt. Vanuit dat oogpunt moet er naar de doelen en routes gekeken worden.

Een eenmaal verwezen doel moet worden gecontinueerd tot het doel bereikt is.

2.2. Juridische grondslag

Primair is de wegbeheerder verantwoordelijk voor de uitvoering van het aanduidingenbeleid.

De juridische basis van het aanduidingenbeleid zijn het Regelement Verkeersregels en Verkeerstekens (RVV) en het Besluit Administratieve Bepalingen inzake het Wegverkeer, en de Uitvoeringsvoorschriften BABW inzake Verkeerstekens. Volgens het BABW artikel 3 vallen verkeersborden onder de definitie 'verkeerstekens'. Bewegwijzeringsborden worden ook beschouwd als verkeerstekens, namelijk als 'overige informatieborden'. Voor bewegwijzeringsborden zijn de bepalingen uit het RVV en de BABW dus van toepassing.

Op basis van artikel 16 WVV 1994 plaatst de wegbeheerder bewegwijzeringsborden. De wegbeheerder draagt de kosten hiervoor (artikel 152-157 WVV 1994). Dat geldt ook voor het verwijderen van verkeerstekens. Wegbeheerders kunnen hier onderling nadere afspraken over maken. Daarnaast kan de wegbeheerder andere afspraken maken over het doorberekenen van kosten aan derden, bijvoorbeeld bij objectbewegwijzering met een commercieel karakter.

Omdat het plannen en uitvoeren van bewegwijzeringstaken nu door verschillende partijen (wegbeheerders) in Nederland wordt uitgevoerd, dreigde versnippering. Uniformiteit in uitvoering en plaatsing verhoogt de herkenbaarheid voor de weggebruiker. Een sluitend systeem van verwijzingen zonder hiaten voorkomt zoekgedrag. Beide aspecten beïnvloeden het verkeersgedrag in positieve zin. Het aanduidingenbeleid van Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen moet daarom op elkaar afgestemd zijn.

In de Wegenverkeerwet wordt daarom per 1 januari 2015 de verantwoordelijkheid voor bewegwijzering aangepast. Het op- en vaststellen van bewegwijzeringsplannen, de coördinatie en afstemming tussen de verschillende wegbeheerders en het beheer van de database met wegwijzers zijn vastgelegd als 'wettelijke taken'. De wegbeheerders zijn verplicht om die door een –door de minister aangewezen- organisatie te laten uitvoeren. Hiertoe is de *Nationale Bewegwijzeringsdienst* (NBd) opgericht.

Niet-wettelijke taken zijn de realisatie (engineering, bestellen en plaatsen) van de bewegwijzering, het ontwerpen en realiseren van voetgangersbewegwijzering en dynamische bewegwijzering.

Samenwerking gemeente Den Haag-NBd

Een Service Level Agreement tussen de gemeente en de NBd is per 1 januari 2015 van kracht voor het maken van bewegwijzeringsplannen en het beheer van de database. Voor de realisatie (plaatsing) heeft de gemeente per 1 januari 2015 een Dienstverleningsovereenkomst afgesloten met de NBd.

Uniformiteit heeft ook betrekking op de uitvoering van de wegwijzers en anderzijds op de locatie waar de wegwijzers worden geplaatst. De Richtlijn Bewegwijzering 2014 (CROW 2014) beoogt deze uniformiteit tot stand te brengen.

2.3. Toets plaatsing verwijzingen

Op basis van artikel 16 WW 1994 plaatst de wegbeheerder de bewegwijzeringsborden, al dan niet op verzoek van een derde.

Toepassing CROW-richtlijn

De gemeente Den Haag past de CROW Richtlijn Bewegwijzering 2014 toe. Deze Haagse Richtlijn Voetgangersbewegwijzering is een nadere uitwerking en invulling van de CROW Richtlijn. Voor die elementen die de Haagse Richtlijn Voetgangersbewegwijzering niet noemt, is de CROW Richtlijn van toepassing.

Bewegwijzeringsplannen worden gemaakt en getoetst aan de Haagse Richtlijn Voetgangersbewegwijzering en de CROW Richtlijn Bewegwijzering 2014.

3 Netwerkvisie

In de belangrijkste toeristische deelgebieden in Den Haag bestaat er bij toeristen vaak behoefte aan goede en duidelijke voetgangersbewegwijzering. De voetgangersbewegwijzering in Den Haag is dan ook primair bedoeld voor de bezoeker van de stad, de toerist. Het gaat dus om bezoekers die de weg niet (goed) kennen en om recreatieve reden in Den Haag zijn. De bewegwijzering moet deze toerist op efficiënte wijze en via een aantrekkelijke route naar zijn bestemming leiden.

De criteria op basis waarvan een route wordt bepaald zijn onder meer aantrekkelijkheid en lengte van de route, sociale veiligheid en verkeersveiligheid. Bovendien moet de route bij voorkeur geschikt zijn voor mindervaliden. Routes voeren dan ook zoveel mogelijk via brede en veelgebruikte straten en via voetgangersoversteekplaatsen bij drukke kruisingen. Bij voorkeur hebben de straten waarlangs de route voert een obstakelvrije breedte van minimaal 1,5 meter.

Evenals bij de overige bewegwijzering geldt voor de voetgangersbewegwijzering het principe dat als een doel eenmaal genoemd is op de bewegwijzering het gecontinueerd wordt tot de bestemming is bereikt. Ter hoogte van het doel wordt het betreffende doel niet meer verwezen.

De objecten die op de bewegwijzering genoemd worden voldoen aan vastgestelde criteria. (hoofdstuk 4)

3.1. Toeristische deelgebieden

Den Haag kent vier gebieden die voorzien zijn van voetgangersbewegwijzering, de zogeheten toeristische deelgebieden:

- Den Haag Centrum
- Den Haag Scheveningen
- Internationale Zone
- Kijkduin

Buiten deze gebieden wordt in beginsel geen voetgangersbewegwijzering geplaatst. Mocht dit echter toch gewenst zijn dan dient deze bewegwijzering volgens dezelfde systematiek en op basis van dezelfde uitgangspunten uitgevoerd worden als de bewegwijzering in de toeristische deelgebieden.

In het toeristische deelgebied Den Haag Centrum wordt een systeem van primaire en secundaire looproutes gehanteerd. De grote stromen worden zoveel en zolang mogelijk langs de primaire looproutes geleid. Via de secundaire routes, de overige straten, wordt vervolgens de bestemming bereikt.

In het toeristisch deelgebied Den Haag-Scheveningen wordt men zolang en zoveel mogelijk langs de Boulevard geleid.

In het toeristisch deelgebied Internationale Zone loopt de hoofdroute langs de Professor B.M. Teldersweg en de Johan de Wittlaan.

In het toeristisch deelgebied Kijkduin zijn de hoofdroutes de Machiel Vrijenhoeklaan, de Kijkduinsestraat en de Boulevard.

Zie bijlage 1 voor kaarten van de toeristische deelgebieden.

3.2. Sfeergebieden

De toeristische deelgebieden in Den Haag Centrum en Den Haag Scheveningen zijn in verband met de grootte onderverdeeld in sfeergebieden. Ieder sfeergebied heeft zijn eigen karakter en uitstraling behorend bij dat specifieke deel van het toeristische deelgebied.

De sfeergebieden in Den Haag Centrum die voorzien zijn van voetgangersbewegwijzering zijn:

- Centraal Station
- Chinatown
- Historische Kern
- Hofkwartier
- Hollands Spoor
- Nieuwe Kern
- Omgeving Vredespaleis
- Oude Centrum
- Winkelkern

De sfeergebieden in Den Haag Scheveningen die voorzien zijn van voetgangersbewegwijzering zijn:

- Bad
- Dorp
- Haven

Zie bijlage 2 voor overzicht van de sfeergebieden.

In de deelgebieden Den Haag Centrum en Den Haag Scheveningen worden in ieder sfeergebied op alle wegwijzers alle doelen in hetzelfde sfeergebied genoemd. Een aantal vaste objecten wordt in elk sfeergebied genoemd; Politie en VVV/tourist info.

In het deelgebied Den Haag Centrum wordt tevens op een aantal locaties grensoverschrijdend verwezen. Bijvoorbeeld wanneer een object in het zicht is maar zich bevindt in een ander sfeergebied.

Omdat in het deelgebied Den Haag Scheveningen er wat afstand zit tussen de sfeergebieden, worden de sfeergebieden met elkaar verbonden door op elke wegwijzer de verwijzing naar de beide andere sfeergebieden op te nemen.

De deelgebieden Kijkduin en Internationale Zone zijn niet onderverdeeld in sfeergebieden. Voor de Internationale Zone geldt dat alle doelen op iedere wegwijzer worden genoemd. Daarnaast worden de deelgebieden Den Haag Centrum en Den Haag Scheveningen met elkaar verbonden door middel van verwijzingen in de Internationale Zone.

In Kijkduin wordt gewerkt met een zogenoemd getrapt systeem. Dit houdt in dat de verwijzing in het algemeen niet nodig is als de naam van de te verwijzen locatie voldoende wordt geassocieerd met de naam en plaats waar het zich bevindt. Individuele bestemmingen kunnen namelijk aan de hand van een verzamelbestemming worden verwezen. Een voorbeeld hiervan is de verwijzing naar Strandslag 1, 2, 3, 4 en 5. Binnen Kijkduin wordt er zoveel mogelijk verwezen naar Strand. Indien de voetganger een keuze moet maken voor een andere route voor de verschillende Strandslagen, gaat de verwijzing van Strand over in Strandslag 1, 2, 3, 4 en/of 5.

Beleid sfeergebieden

Alle doelen in een sfeergebied worden op elke wegwijzer genoemd. Indien praktisch uitvoerbaar wordt doorverwezen naar de andere sfeergebieden. Een aantal doelen wordt in alle sfeergebieden verwezen.

3.3. Driekantzuilen

Ter ondersteuning van de voetgangersbewegwijzering staan in elk toeristisch deelgebied driekantzuilen. Driekantzuilen zijn wegwijzers die naast wegwijzerarmen ook voorzien zijn van een driekantige kast aan de mast met daarin toeristische informatie. Deze informatie bestaat uit een plattegrond van heel Den Haag waarop de toerist zich kan oriënteren, een gedetailleerde plattegrond van het gebied waar men zich in bevindt en specifieke informatie over het (sfeer)gebied. Op de gedetailleerde plattegrond wordt ook de huidige locatie aangegeven ('u bevindt zich hier' sticker).

De driekantzuilen worden geplaatst op centrale locaties en bij locaties waar de toeristen de stad binnenkomen zoals bijvoorbeeld stations en parkeergarages. Deze locaties worden bronpunten genoemd. Zie bijlage 3.

Beleid Driekantzuilen

In ieder sfeergebied worden bij bronpunten en op centrale locaties driekantzuilen geplaatst als aanvulling op de bewegwijzering. Bronpunten zijn stations, pleinen, tramhaltes en parkeergarages.

4 Beleid te verwijzen doelen

De CROW richtlijn geeft geen suggesties voor hoe en welke doelen verwezen kunnen worden. De Haagse Richtlijn Voetgangersbewegwijzering geeft specifiek aan hoe en welke doelen verwezen zouden moeten worden binnen de gemeente Den Haag.

Op het moment van schrijven staat er al bewegwijzering buiten en worden er dus doelen verwezen. De doelen op een wegwijzer worden opnieuw beoordeeld of deze conform de Haagse Richtlijn Bewegwijzering terug moeten komen op de wegwijzer, wanneer:

- er sprake is van vervanging door het verstrijken van de technische of economische levensduur, of wanneer
- een kruising op de route van het doel wordt gereconstrueerd.

Als het doel niet meer terug mag komen op de wegwijzer zullen alle wegwijzers in het gehele sfeergebied worden aangepast.

Binnen de gemeente Den Haag wordt de voetgangersbewegwijzering ingezet om de bezoeker naar zijn doel te geleiden. Het uitgangspunt is dat de bezoeker naar Den Haag komt voor cultuur, winkelen, attracties of ontspanning.

In de vier toeristische deelgebieden worden daarom doelen verwezen die een of meerdere van deze functies vervullen. Toch zou dit kunnen leiden tot een (te) grote hoeveelheid van te verwijzen doelen. Daarom hieronder een uitwerking van deze uitgangspunten.

In bijlage 4 de lijst met verwezen doelen.

4.1. Verwijzingen in alle toeristische deelgebieden

Binnen alle deelgebieden gelden de volgende afspraken omtrent het verwijzen van doelen.

Criteria m.b.t. Theaters en concertzalen

Alle theaters en concertzalen met minimaal 10.000 bezoekers per jaar en een publieksprogrammering worden verwezen binnen het (sfeer)gebied.

Criteria m.b.t. Musea

Alle musea worden verwezen binnen het (sfeer)gebied mits ze toegankelijk zijn voor individuele toeristen en, of:

- 1) de kern van de instelling is cultureel, niet commercieel, of
- 2) het museum is geregistreerd bij het museumregister of heeft een collectie van een geregistreerd museum, of
- 3) het museum heeft een gemeentelijke collectie.

Criterium m.b.t. parkeergarages

Alle parkeergarages die worden bewegwijzerd door Parkeer Verwijs Systeem worden verwezen binnen het (sfeer)gebied.

criterium m.b.t. Rondvaarten

Alle rondvaartvoorzieningen waarvoor informatie beschikbaar is bij de VVV worden verwezen binnen het sfeergebied zonder vermelding van de commerciële naam. Onder rondvaart voorziening wordt verstaan: vaart met betalende passagiers, waarbij het punt van vertrek en aankomst gelijk zijn.

 criterium m.b.t. Uitzichtpunten

Alle recreatieve uitzichtpunten worden verwezen binnen het sfeergebied, waar de bezoeker een hoog of ver uitzicht heeft over een gebied..

 criterium m.b.t. Sportstadions

Alle sportstadions die minimaal 8 maanden per jaar open zijn worden verwezen binnen het sfeergebied.

 criterium m.b.t. Bioscopen

Alle bioscopen en filmhuizen met minimaal 100.000 bezoekers per jaar worden verwezen binnen het sfeergebied, zonder vermelding van de commerciële naam.

 criterium m.b.t. Attractieparken

Alle attractieparken met minimaal 100.000 bezoekers per jaar worden verwezen binnen het sfeergebied.

 Criteria m.b.t. Dierentuinen

Binnen het sfeergebied worden alle dierentuinen verwezen die zonder afspraak toegankelijk zijn voor publiek en ten minst 6 maanden per jaar open zijn waarvan ten minste 5 dagen per week.

Onder dierentuin wordt verstaan:

Een voor het publiek toegankelijke dierenverzameling, vogelpark, reptielen zoo, aquarium, dolfinarium, safaripark, natuur(dieren)park e.d., echter niet een dierenopvangcentrum, kinderboerderij, hertenkamp of reizende menagerie.

[bron: www.cbs.nl, 21-08-2015]

 Criteria m.b.t. Bezienswaardigheden

Bezienswaardigheden worden binnen het sfeergebied altijd verwezen. Dit zijn objecten waar een bezoeker speciaal voor naar Den Haag komt of die als het ware de visitekaartjes van de stad zijn.

- Voor het Centrum zijn dit: Binnenhof, Paleis Noordeinde, Vredespaleis, Paleistuin, Lange Voorhout en de Passage. In verband met de historische waarde worden beide kerken opgenomen.
- Voor Scheveningen zijn dit: Pier, Haven (eerste-, tweede- en jachthaven)
- Voor Kijkduin zijn dit: Landgoed Ockenburgh, Jutterskeet, Hemels Gewelf
- Voor Internationale Zone is dit: Internationale Vlaggenparade

4.2. Verwijzingen binnen een toeristisch deelgebied

In hoofdstuk 3 zijn de algemene criteria toegelicht. Deze gelden voor alle toeristische gebieden. Per toeristisch deelgebied zijn er aanvullende criteria met betrekking tot bepaalde doelen. Hieronder per deelgebied de aanvullende criteria.

4.2.1. Toeristisch deelgebied Centrum

Binnen het deelgebied Centrum is er een viertal doelen die in het gehele gebied worden verwezen.

Criterium m.b.t. Politie

- wordt in het gehele gebied bewegwijzerd
- binnen de grachten wordt altijd verwezen naar locatie Jan Hendrikstraat
- rondom CS wordt naar locatie Jan Hendrikstraat verwezen
- buiten de noordelijke grachtengordel en alles wat daar noordelijk van ligt (richting het Vredespaleis) wordt naar de locatie burg. Patijnlaan verwezen
- buiten de zuidelijke grachtengordel en alles daar zuidelijk van ligt (richting HS) wordt naar locatie Hoefkade verwezen

Criterium m.b.t. VVV

- wordt in het gehele gebied bewegwijzerd

Criterium m.b.t. Mauritshuis

- wordt binnen de grachtengordel overal bewegwijzerd

Criterium m.b.t. Binnenhof

- wordt binnen de grachtengordel overal bewegwijzerd

De grachtengordel bestaat uit de volgende straten: Veenkade/Noordwal, Prinsessewal, Hogewal, Scheveningseveer, Mauritskade, Dr. Kuiperstraat, Koningskade, Boomsluiterskade, Bierkade, Zuidwal, Buitenom, Lijnbaan.

Voor de volgende objecten wordt een afweging gemaakt volgens aanvullende criteria afhankelijk van het sfeergebied.

Criterium m.b.t. Station HS (Hollands Spoor)

Dit doel wordt verwezen in de sfeergebieden:

Chinatown en Hollands Spoor

Ook wordt Station HS verwezen op de grens van sfeergebied Winkelkern met sfeergebied Chinatown en op de grens van Sfeergebied Nieuwe Kern met sfeergebied Chinatown.

Criterium m.b.t. Station Centraal Station

Dit doel wordt verwezen in de sfeergebieden:

Chinatown, Historische Kern, Nieuwe Kern en Centraal Station

Ook wordt Station Centraal Station verwezen op de grens van sfeergebied Winkelkern met sfeergebied Chinatown.

criterium m.b.t. Vredespaleis

Dit doel wordt verwezen in de sfeergebieden:
Omgeving Vredespaleis en Hofkwartier

 criterium m.b.t. Centrale pleinen

De belangrijkste centrale pleinen in een sfeergebied worden bewegwijzerd. Deze pleinen zijn bronpunten. Op deze pleinen komt uitgebreide informatie te staan via driekantzuilen.

Dit zijn: Plein, Grote Markt, Lange Voorhout, Spuiplein en Malieveld. Als een plein samenvalt met een garage zullen deze doelen worden gecombineerd en krijgt het object 2 pictogrammen.

4.2.2. Toeristisch deelgebied Scheveningen

Binnen het deelgebied Scheveningen zijn er drie soorten doelen die naast de doelen uit hoofdstuk 4.1 worden verwezen.

 criterium m.b.t. Winkelgebieden

De twee grootste winkelgebieden binnen het sfeergebied worden verwezen.

 criterium m.b.t. Tramhaltes

Binnen het sfeergebied verwijzen we naar de centrale haltes van de tram; dit betekent kruispunt 02287, 68696 en 71093. Als er naar meerdere lijnen wordt verwezen met een andere route wordt de tram inclusief lijnummer verwezen.

4.2.3. Toeristisch deelgebied Kijkduin

Binnen het deelgebied Kijkduin zijn er zeven soorten doelen die naast de doelen uit hoofdstuk 4.1 in het sfeergebied worden verwezen.

 criterium m.b.t. Winkelgebieden

Alle winkelgebieden binnen het toeristisch deelgebied worden verwezen.

 criterium m.b.t. Strand

Het strand wordt verwezen indien er geen strandslag wordt verwezen.

 criterium m.b.t. Strandslag

Als er meerdere routes zijn naar het strand, wordt er verwezen naar de dichtstbijzijnde strandslag. Er bestaan strandslag 1 tot en met 5.

 criterium m.b.t. Tramhaltes

Alle eindhaltes van de tram worden verwezen binnen het sfeergebied.

criterium m.b.t. Bushaltes

Alle eindhaltes van de bus worden verwezen binnen het sfeergebied.

 criterium m.b.t. Verblijfsrecreatie

Binnen het toeristisch deelgebied Kijkduin worden groepsaccommodaties verwezen met meer dan 75.000 bezoekers per jaar.

 criterium m.b.t. Parkeerplaats

De grootste openbare parkeerplaats binnen het gebied wordt verwezen.

4.2.4. Toeristisch deelgebied Internationale Zone

Naast de doelen uit hoofdstuk 4.1 binnen het deelgebied Internationale Zone worden er een drie soorten doelen verwezen.

 criterium m.b.t Winkelgebieden

Het grootste winkelgebied binnen het hoofdgebied worden verwezen.

 criterium m.b.t. Conferentieoord

Binnen het toeristisch deelgebied Internationale zone worden groepsaccommodaties verwezen met meer dan 75.000 bezoekers per jaar.

 criterium m.b.t Grensgebieden

De Internationale Zone is grensgebied tussen het Centrum en Scheveningen. Binnen de Internationale Zone worden daarom op elke wegwijzer Centrum en Scheveningen verwezen.

5 Toepassingen bewegwijzering

5.1. Plaats langs de weg

De CROW richtlijn 322 geeft geen specifieke eisen voor de plaatsingslocatie van voetgangersbewegwijzering.

Om er voor te zorgen dat de voetganger zo min mogelijk moet oversteken om de route te kunnen volgen, wordt de bewegwijzering zoveel mogelijk in lijn met elkaar geplaatst. Ook wordt er rekening gehouden met alle gebruikers van het trottoir (waaronder rolstoelgebruikers en mensen met buggy's). Bij drukke kruisingen via voetgangers oversteekplaatsen en de straten waarlangs de route voert, hebben waar mogelijk een obstakelvrije breedte van minimaal 1,5 meter. Daarnaast mag de voetgangersbewegwijzering de andere bewegwijzering, verkeerslichten en RVV-borden niet afdekken.

De plaatsbepaling luistert daarom erg nauw en moet met de grootste zorgvuldigheid worden bepaald.

5.2. Gebruik/Keuze type wegwijzers per weg

Ongeacht de locatie wordt alle voetgangersbewegwijzering uitgevoerd als mast met armen, passend bij het historische karakter van de stad.

6 Ontwerpkenmerken van bewegwijzering

6.1. Vormgeving

De CROW richtlijn 322 geeft geen specifieke eisen voor de uitvoering van voetgangersbewegwijzering. Wel wordt er geadviseerd over kleurencombinaties. Dit advies wordt opgevolgd binnen de gemeente Den Haag.

6.1.1. Opvallendheid

Omdat de voetgangersbewegwijzering moet passen bij het kwalitatieve en historisch karakter van de gemeente Den Haag, is er gekozen voor een beperkte opvallendheid. De bewegwijzering moet uiteraard herkenbaar zijn en goed leesbaar.

Kleur

Om de herkenbaarheid van de objecten te vergroten, worden alle masten binnen de gemeente Den Haag uitgevoerd in zwart. De armen worden uitgevoerd in zwart met goudkleurige tekst.

Ornament

In drie van de vier toeristische deelgebieden wordt alle voetgangersbewegwijzering uitgevoerd met een goudkleurig ornament in de vorm van een ooievaar. De ooievaar is sinds de 16de eeuw het symbool van de gemeente. De drie toeristische gebieden waar dit ornament wordt toegepast zijn Den Haag Centrum, Den Haag Scheveningen en Internationale Zone.

In toeristisch deelgebied Kijkduin wordt, in verband met diefstal en vandalisme, in plaats van de ooievaar een goudkleurig bolornament toegepast.

6.1.2. Pictogrammen

Doelverwijzingen worden indien mogelijk en van toepassing voorzien van een pictogram. Het pictogram staat direct achter het doel. In bijlage 3 staat een lijst met doelen met bijbehorend pictogram. Deze wordt direct achter de naam geplaatst.

6.1.3. Uitvoering van de ondersteuning

Op een aantal locaties worden uitneembare masten toegepast. Hierdoor is het mogelijk om bij evenementen de wegwijzer weg te halen. Dit kan voorkomen in verband met veiligheid of wanneer er een groot risico is op schade. Zie bijlage 5 voor locaties.

6.1.4. Afstandsaanduiding

Elk doel op elke wegwijzer wordt voorzien van afstandsaanduiding. Deze aanduiding wordt rechts uitgelijnd. Hierdoor staan alle afstandaanduidingen per arm onder elkaar. De afstandsaanduiding wordt afgerond op honderd meter. Een doel binnen 50 meter krijgt geen afstandsaanduiding, maar een liggend streepje achter de verwijzing.

6.1.5. Lettertype en letterhoogte

De voetgangersbewegwijzering wordt uitgevoerd in lettertype Un en letterhoogte 36/27. Indien de verwijzing inclusief pictogram en afstandaanduiding niet past op een regel van een arm wordt deze tot maximaal 85% verschaald. De overige verwijzingen op eenzelfde arm worden niet meeverschaald. Ondanks eventueel verschalen zijn er elf doelen die niet op een regel passen. Deze staan hierdoor op twee regels; Kinderboekenmuseum, Letterkundig Museum, Museum Escher in het Paleis, Galerie Prins Willem V, Haags Historisch Museum, Koninklijke Schouwburg, Louis Couperus Museum, Internationale vlaggenparade, Museum voor Communicatie, Zuiderstrandtheater en Koninklijke Bibliotheek.

6.1.6. Driekantzuilen

Zoals de naam al aangeeft heeft een driekantzuil, drie zijdes (a, b en c). Deze zijdes worden gebruikt om de voetganger te voorzien plattegronden en algemene informatie. Elke zijde is een verwisselbare kaart. Deze kaart is gedrukt op plexiglas om overlast van vocht te voorkomen.

Het frame van de driekantzuilen worden uitgevoerd in de kleur zwart. Voor handleiding van het verwisselen van de kaart zie bijlage 6. Voor technische tekeningen zie bijlage 7.

6.2. Bewegwijzering bij omleidingen

6.2.1. Bij reconstructies en onderhoud.

Bij afsluitingen van een weg door een reconstructie dan wel onderhoud verzorgt de civiele aannemer de omleiding met gele borden. Het eventueel tijdelijk afdekken van doelen op bestaande bewegwijzering of het verplaatsen van de bestaande bewegwijzering wordt verzorgd door de NBd.

6.2.2. Bij evenementen

Het eventueel tijdelijk afdekken van doelen op bestaande bewegwijzering of het verplaatsen van de bestaande bewegwijzering wordt verzorgd door de NBd. Uitneembare masten worden bij evenementen door de wegbeheerder zelf verwijderd en teruggedraagt.

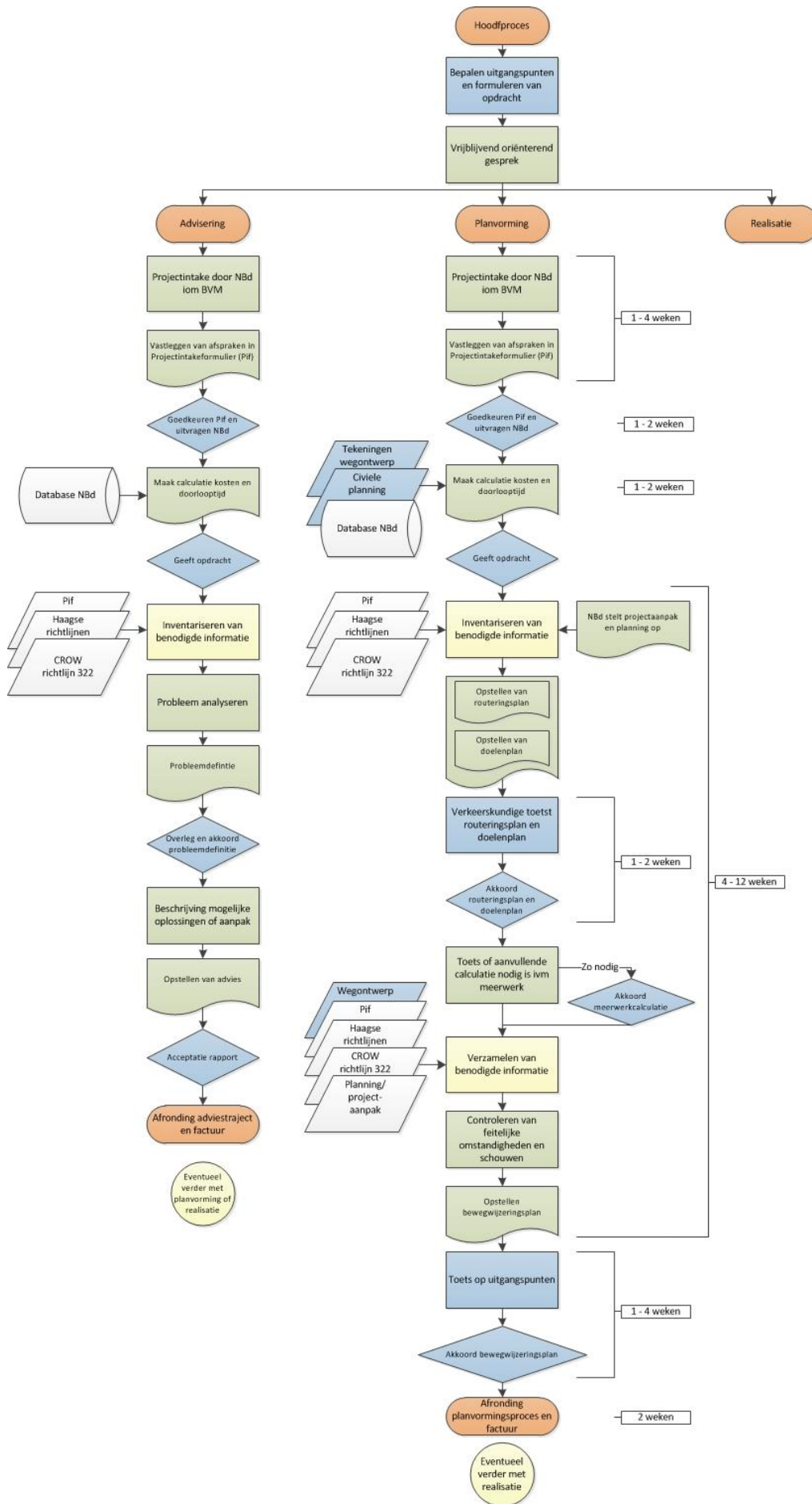
7 Procesbeschrijving

7.1. Werkproces Den Haag met NBd

Op basis van de bekende informatie (ten tijde van dit schrijven) is er een flowchart gemaakt van het werkproces. Hierin zijn de processtappen beschreven van type werk, daarbij de bijbehorende doorlooptijd van een project van gemiddelde omvang en rollen en verantwoordelijkheden.

Elk project wordt gestart met een projectintakeformulier. Hierin worden de afspraken per project vastgelegd.

Twee keer per jaar zal er een evaluatie plaatsvinden. Indien nodig zal in gezamenlijk overleg de gemiddelde doorlooptijd worden aangepast.

7.2. Aanleiding aanpassing aan bewegwijzering

Er zijn verschillende redenen waarom er iets moet gebeuren aan of met de bewegwijzering. Bij aanpassingen aan de bewegwijzering is BVM opdrachtgever voor de NBd. BVM zal de plannen ter toetsing aanbieden bij DSO Economie.

7.2.1. Aanleg infrastructuur

Bij het aanleggen van nieuwe wegen of bij grootschalige aanpassingen van de wegen en aansluitingen moet bekeken worden of er iets moet gebeuren aan de bewegwijzering.

Werkwijze (aanlegproject gebonden):

- Opdrachtgever neemt contact op met BVM omtrent een reconstructie/herinrichting;
- BVM doet een quick scan op het werkgebied en gaat na of er beheer objecten geraakt worden.
- Indien er objecten geraakt worden verzoekt BVM de NBd om advies of het aanleg- of reconstructieproject leidt tot aanpassing van:
  - o Routing van de voetgangers
  - o Doelen waarnaar wordt verwezen
  - o Bewegwijzering (bordontwerp, ondersteuningsconstructies, locaties)
- Zo nee: geen verdere actie;
- Zo ja: BVM vraagt calculatie op voor planvorming bij NBd (zie procedure planvorming);
- Afspraak BVM en opdrachtgever over verdeling van kosten.
- BVM verleent opdracht op calculatie aan NBd
- NBd start de planvorming.
Resultaat: Bewegwijzeringsplan
- BVM keurt Bewegwijzeringsplan goed.
- Opdrachtgever draagt Realisatie op aan NBd (zie procedure realisatie)

7.2.2. Verkeerskundige reconstructies en groot onderhoud

Verkeerskundige reconstructies en groot onderhoud wordt door de wegbeheerder gepland en uitgevoerd in meerjarenprogramma's.

Bij een verkeerskundige reconstructie kan gedacht worden aan een kleine aanpassing aan de weg, zoals het vergroten of verkleinen van verkeerseilanden, uitbreiden of beperken van opstelvakken, het verwijderen of verlengen van opstelvakken. Een reconstructie van een weg leidt doorgaans niet tot aanpassing van de doelen en routing, maar is wel aanleiding om de uitvoering van de bewegwijzering te controleren en aan te passen waar nodig.

Tijdens de uitvoeringsperiode moeten doelen op wegwijzers soms tijdelijk worden afgeplakt of moet een mast tijdelijk worden verwijderd en opgeslagen.

Bij de afronding van de werkzaamheden moeten de doelen dan weer zichtbaar zijn of moet de mast teruggeplaatst worden.

Ook groot onderhoud zoals het vervangen van riolering, openbare verlichting of de wegverharding kan aanleiding zijn om te beoordelen of de bewegwijzering moet worden aangepast.

Als wegverharding of de riolering vervangen wordt kan het zijn dat de bestaande bewegwijzering in het werkgebied staat. Om er voor te zorgen dat deze niet beschadigd wordt en de werkzaamheden aan de riolering niet gehinderd worden door bewegwijzeringsobjecten, zullen deze waar nodig tijdelijk weggehaald dienen te worden en herplaatst worden wanneer de werkzaamheden zijn afgerond.

Werkwijze (programma gebonden)

- BVM ontvangt jaarlijks overzicht van meerjarenprogramma geplande reconstructies en groot onderhoud;
- BVM gaat na (zelf of met advies van NBd) welke reconstructies en onderhoudsprojecten op kruispunten of wegvakken liggen waar bewegwijzering staat danwel die onderdeel zijn van een bewegwijzerde route;
- NBd ontvangt van BVM overzicht en planning van reconstructies en onderhoudsprojecten;
- NBd beoordeelt per locatie op basis van de beschikbare informatie de te verwachten doorlooptijd voor de planvorming en de realisatie van de bewegwijzering;
- NBd maakt globale programma en planning en informeert BVM over tijdstippen waarop projectintake/opdrachtverlening/goedkeuring dienen plaats te vinden (gelet op de te verwachten doorlooptijden);
- BVM en NBd actualiseren globale programma en planning ieder kwartaal;
- Als uitvoering en planning van een reconstructie of onderhoudsproject definitief vaststaan draagt BVM Planvorming op aan NBd (zie procedure planvorming).
Resultaat: Bewegwijzeringsplan;
- BVM keurt Bewegwijzeringsplan goed;
- BVM draagt Realisatie op aan NBd (zie procedure realisatie).

7.2.3. Beheer en onderhoud van de bewegwijzering

De afdeling BVM is verantwoordelijk voor het beheer en onderhoud van de bewegwijzering. Het bestaat uit:

1. Strategisch beheer/Additief onderhoud

De gemeente Den Haag heeft in 2015 de Haagse Richtlijn voetgangersbewegwijzering opgesteld als uitwerking van de CROW Richtlijn bewegwijzering en kader voor bewegwijzeringsprojecten.

De Haagse Richtlijn voetgangersbewegwijzering wordt om de 5 jaar geactualiseerd of tussentijds indien daar aanleiding voor is, bijvoorbeeld bij wetwijzigingen of bij een aanpassing van de CROW Richtlijn. De NBd kan de gemeente hierin adviseren en ondersteunen (adviesproject).

2. Tactisch beheer/Preventief onderhoud

- Periodiek beoordelen of routeringen en doelen nog voldoen aan verkeerskundige en beleidsmatige uitgangspunten van de wegbeheerder. De gemeente Den Haag gebruikt als toetsingskader hiervoor de Haagse Richtlijn voetgangersbewegwijzering.
- Periodiek beoordelen of de bewegwijzering nog aanwezig is en nog past (uitvoering, ondersteuningsconstructie) bij de feitelijke omstandigheden ter plaatse.

3. Operationeel beheer/Planmatig onderhoud

- Actueel houden van informatie mbt locatie, uitvoering en onderhoudstoestand in Database Bewegwijzering door NBd.
- Een jaarlijkse een schouw waarbij een inventarisatie wordt gemaakt van de staat van alle voetgangersbewegwijzering.
- Periodiek onderhoud door het schilderen of vervangen van onderdelen van de bewegwijzering op basis van de jaarlijkse schouw.
- Vervanging van wegwijzers (of onderdelen daarvan) die de maximale technische levensduur hebben bereikt.

Werkwijze:

- De database bewegwijzering wordt bijgehouden en beheerd door NBd. De gemeente heeft als wegbeheerder toegang tot de informatie. Eventuele wijzigingen worden verwerkt door NBd.
- Voor het schilderwerk en de vervangingen stelt NBd (op basis van de database) jaarlijks en overzicht op van uitvoeringswerkzaamheden. Getoetst wordt door middel van een schouw of deze daadwerkelijk nodig zijn. De gemeente geeft opdracht aan NBd voor het uitvoeren van de noodzakelijke werkzaamheden.

7.2.4. Schade/calamiteiten

Schades aan bewegwijzering komen geregeld voor. De meeste meldingen van schade komen bij de gemeente binnen en sommige rechtstreeks bij de NBd.

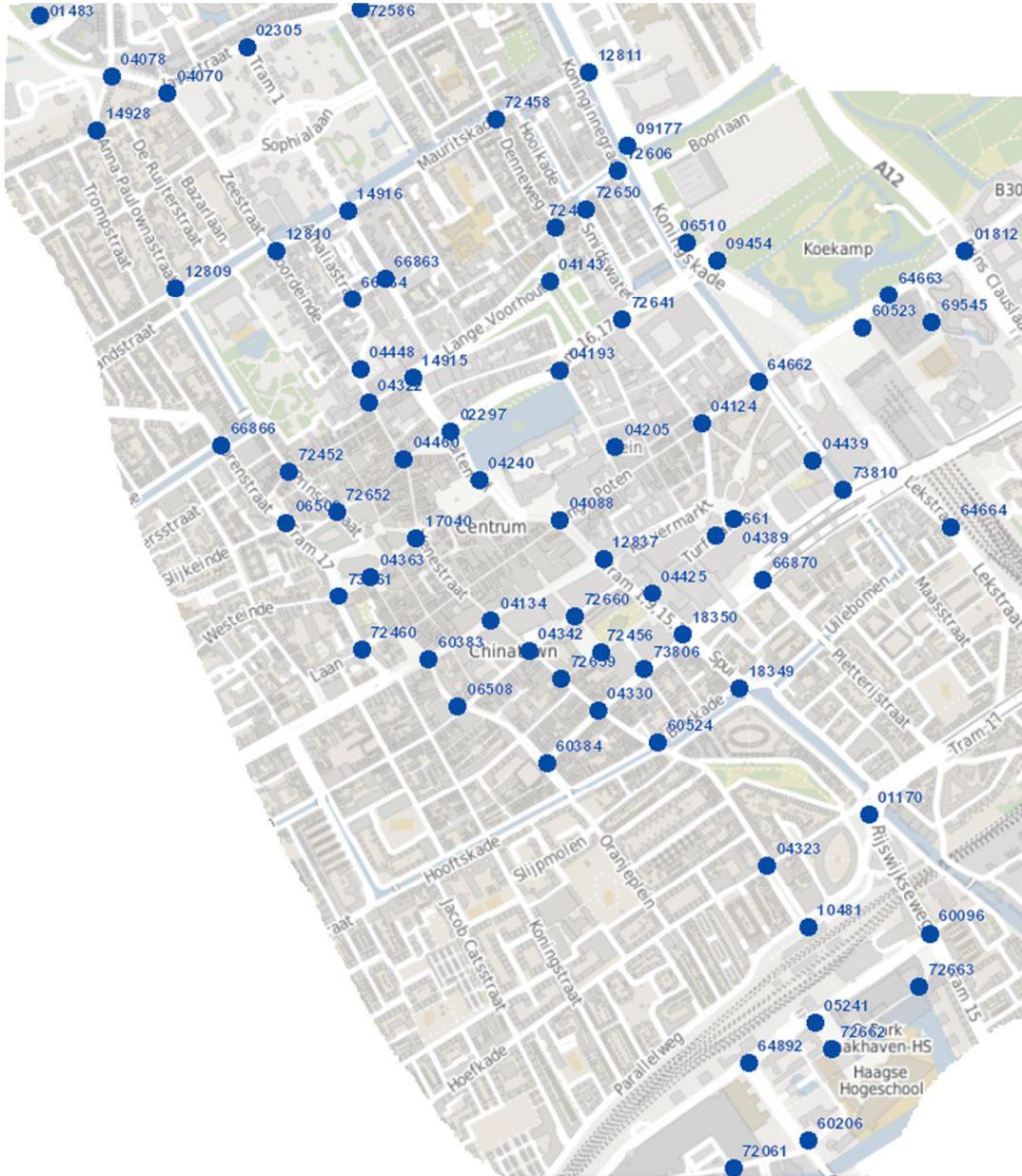
Melding van schade bij de NBd via wegwijzerschade@rws.nl door:

- o Afdeling BVM
- o Andere afdeling gemeente Den Haag
- o Particulier
- Controle melding op objectnummer, foto's, eventueel middels schouw. Indien niet gemeld door BVM worden zij geïnformeerd.
- Bij verkeersgevaarlijke situaties zet de NBd het herstel direct in gang, danwel regelt dat het object wordt weggehaald.
- Afhandeling door NBd, afdeling Schade:
  - o beoordeling aard en ernst
  - o nagaan of wegwijzer in een planvormingsproject zit
  - o calculatie herstelkosten, indien van toepassing inclusief aanvullende verkeersmaatregelen.
- De NBd stuurt voorstel voor herstel aan BVM
- BVM geeft akkoord.
- Uitvoering verloopt conform afspraken in DVO en werkafspraken vergunningen wegafzettingen.
- Herstel wordt uitgevoerd binnen 4 weken na ontvangst nieuwe materialen door NBd perceelaannemer regio Zuid-Holland-Zeeland.
- Oplevering: de NBd Perceelaannemer stuurt de NBd wekelijks overzicht afmeldingen van de week ervoor. De NBd meldt werk af (per email) bij afdeling BVM.
- De NBd stuurt opleveringsfoto mee indien de situatie na oplevering anders is dan de oorspronkelijke situatie.
- Facturatie: zodra alle kosten binnen zijn verstuurt NBd een factuur voor de schadewerkzaamheden met vermelding van het projectnummer en nummer Inkooporder Schade Den Haag.

Het verhalen van de schade kan alleen worden gedaan door de juridische eigenaar van de wegwijzer: de wegbeheerder. Deze kan aangifte doen en heeft verhaalsrecht.

Bijlage 1 Kaarten toeristische deelgebieden

Toeristisch deelgebied Den Haag Centrum

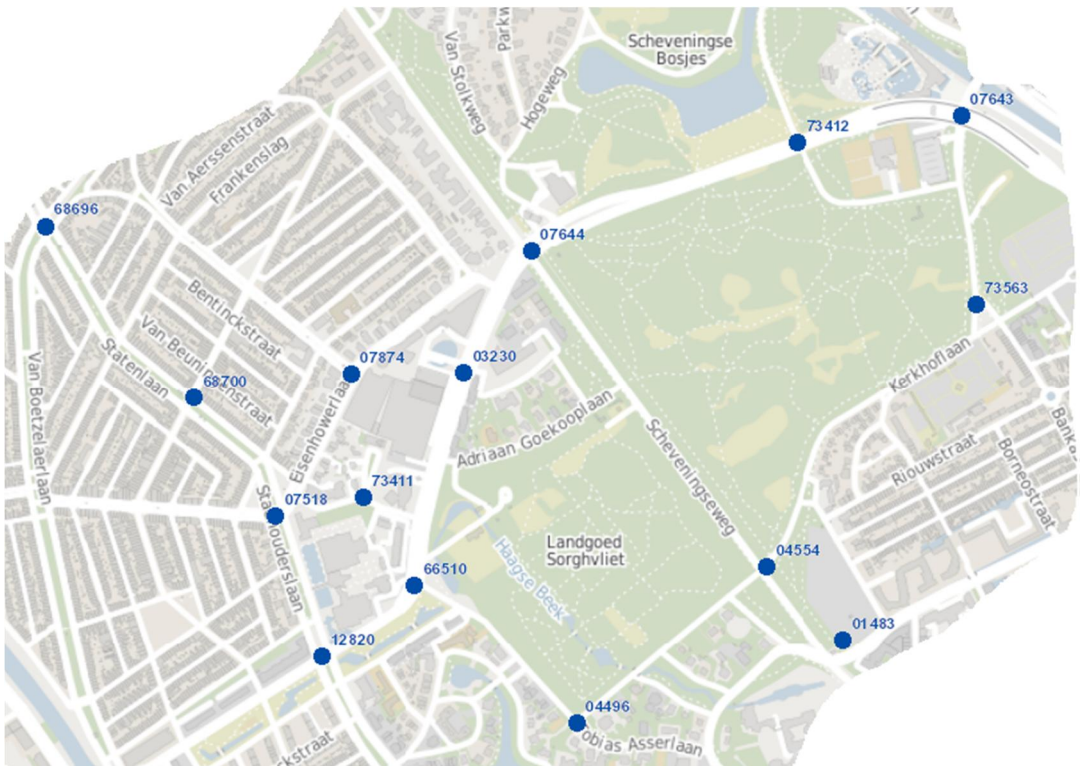

Toeristisch deelgebied Den Haag Scheveningen

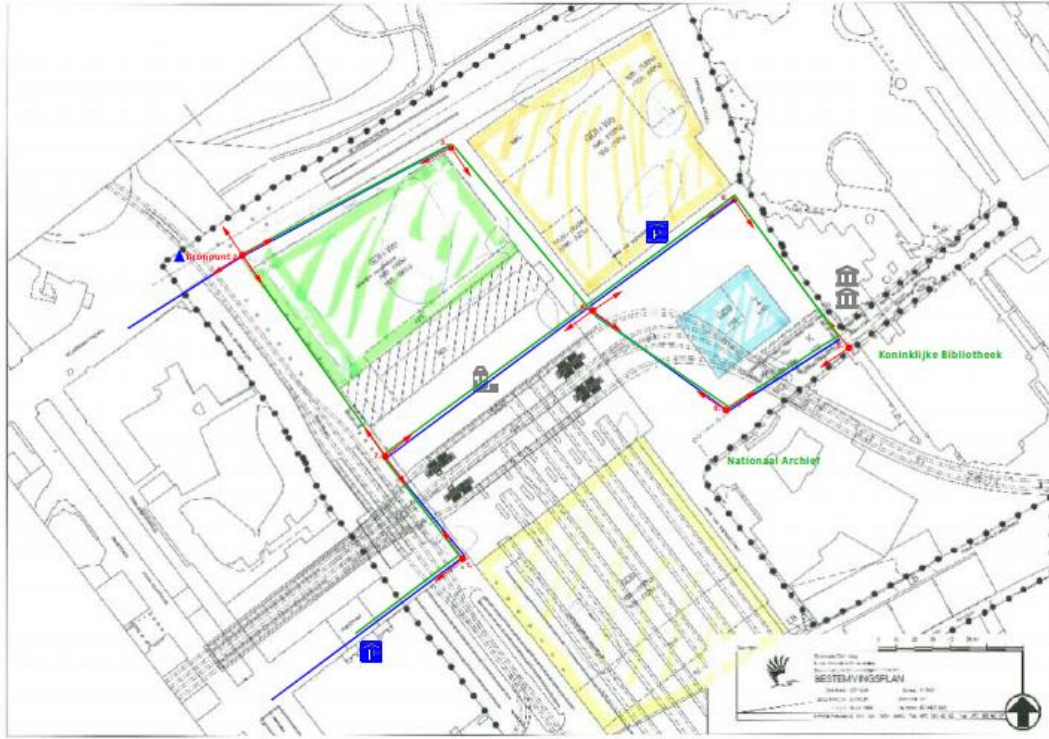

Toeristisch deelgebied Kijkduin

Toeristisch deelgebied Internationale Zone

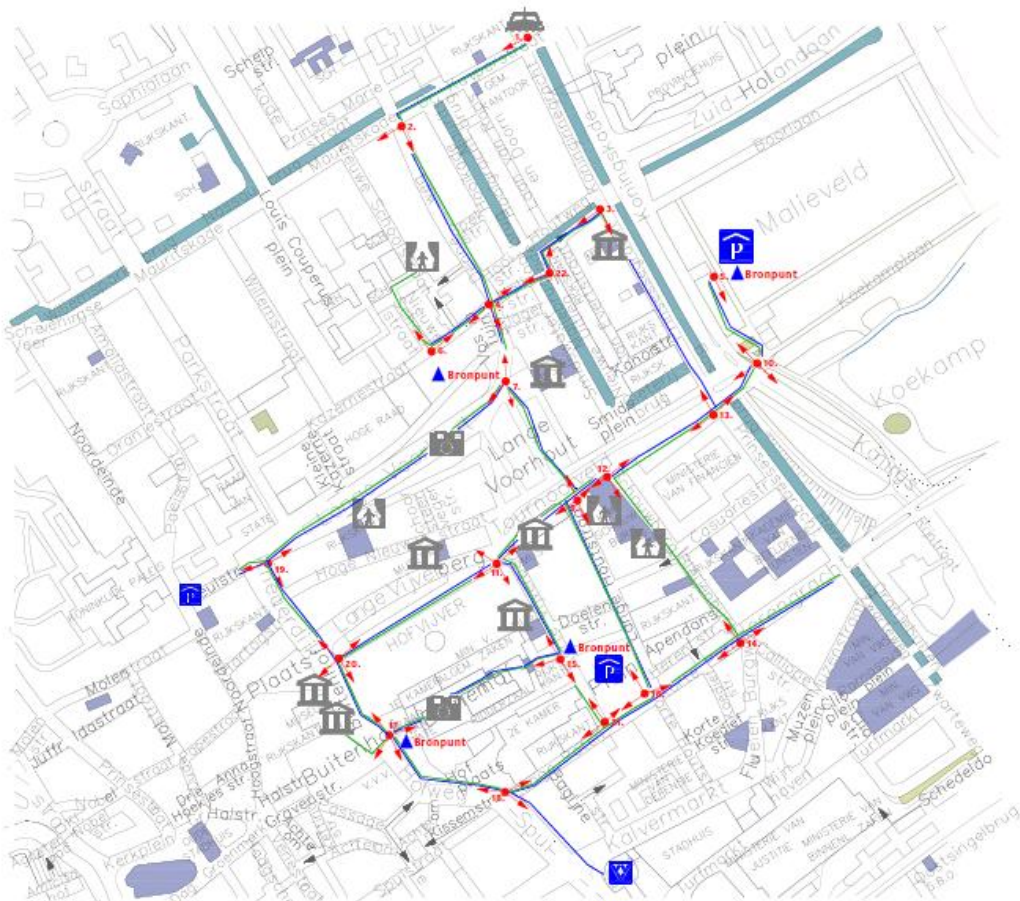
Bijlage 2 Overzicht sfeergebieden

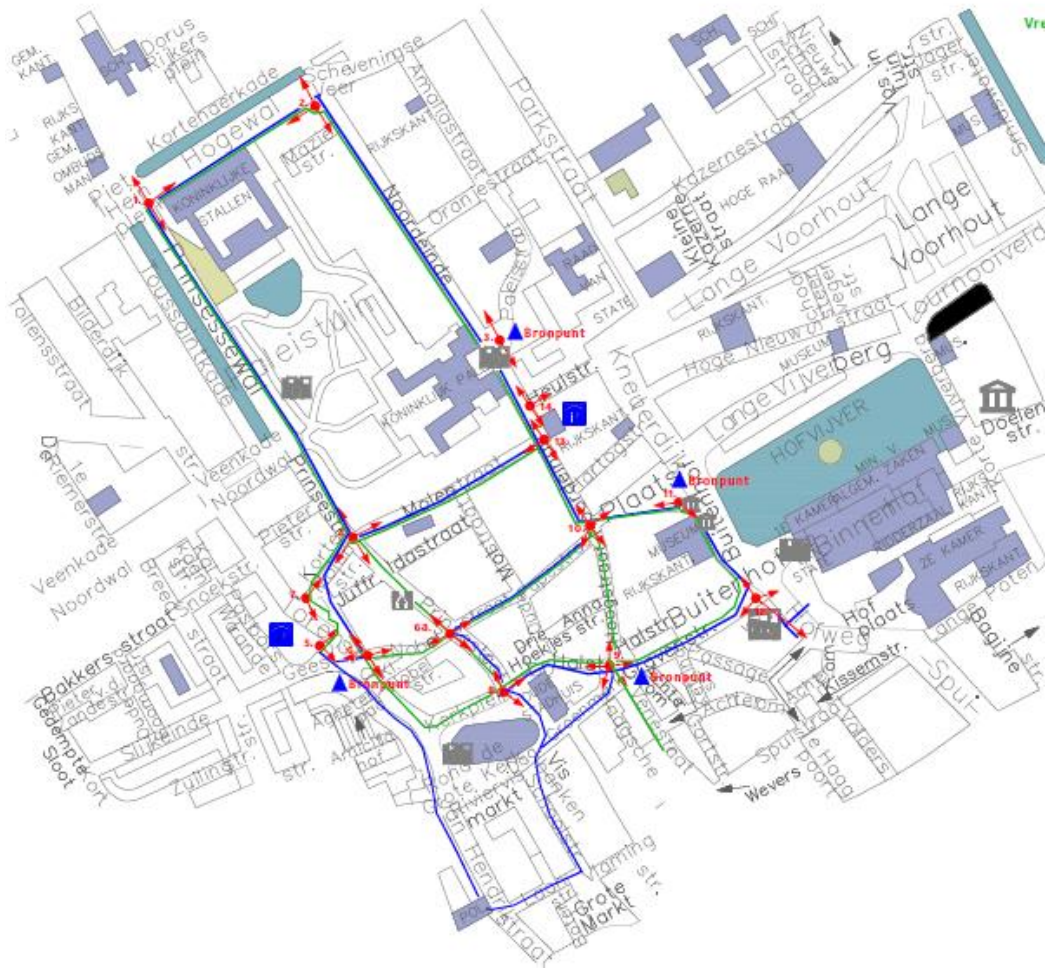
Sfeergebied Centraal Station

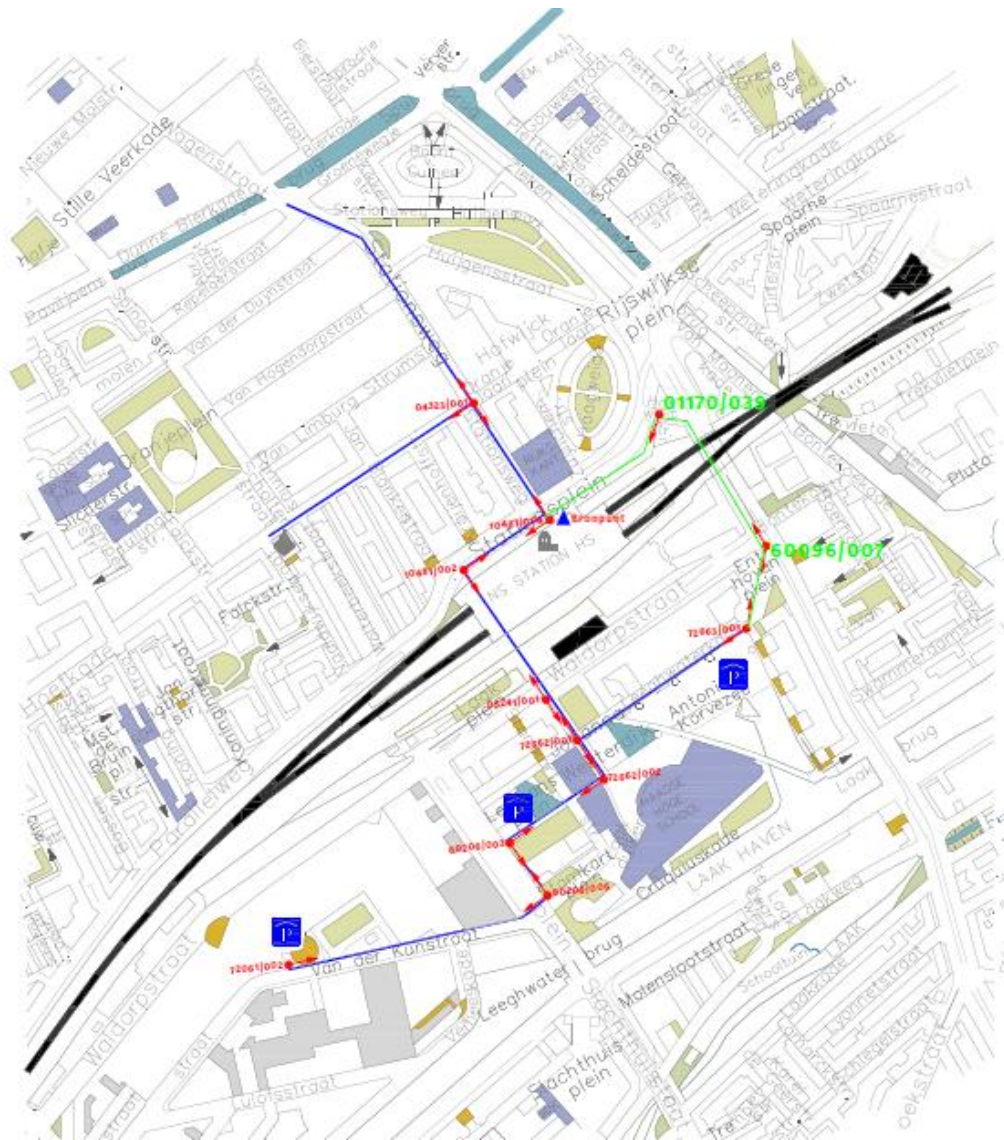

Sfeergebied Historische Kern

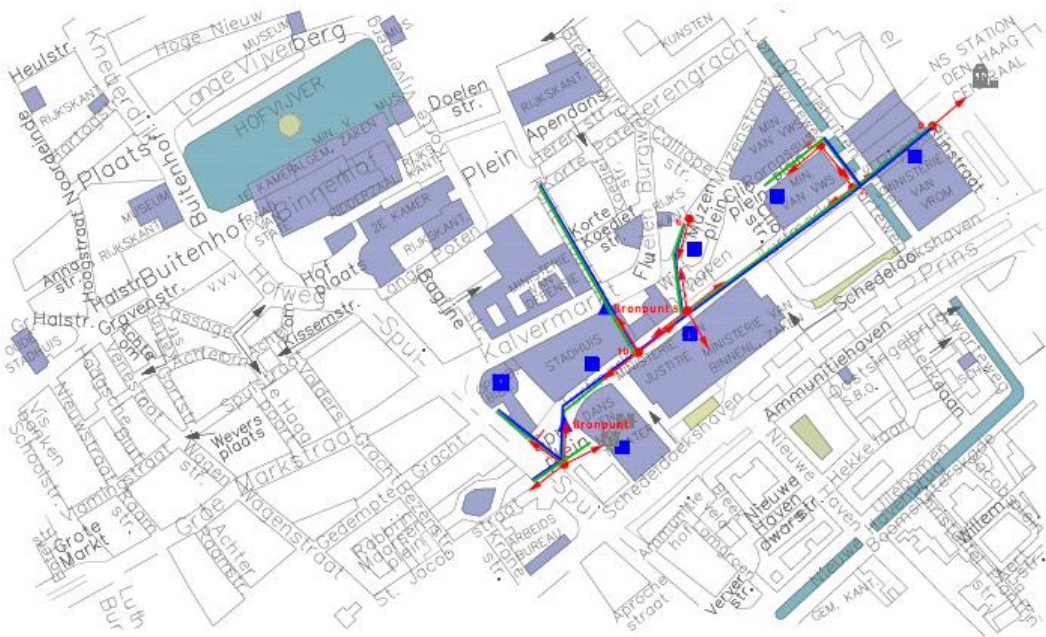

Sfeergebied Hofkwartier

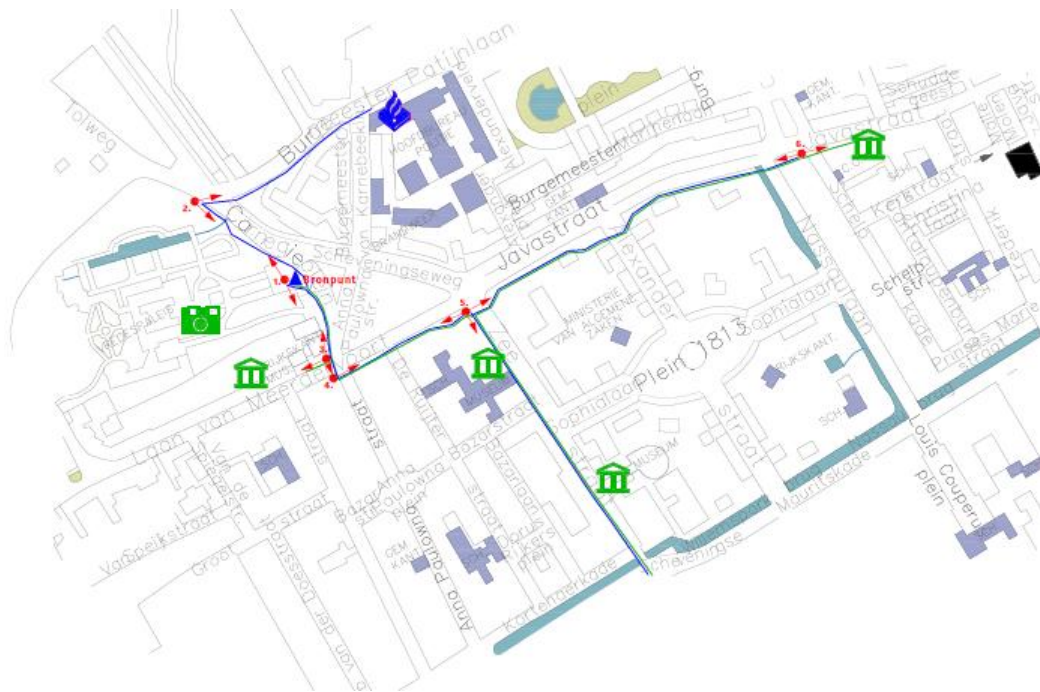

Sfeergebied Hollands Spoor

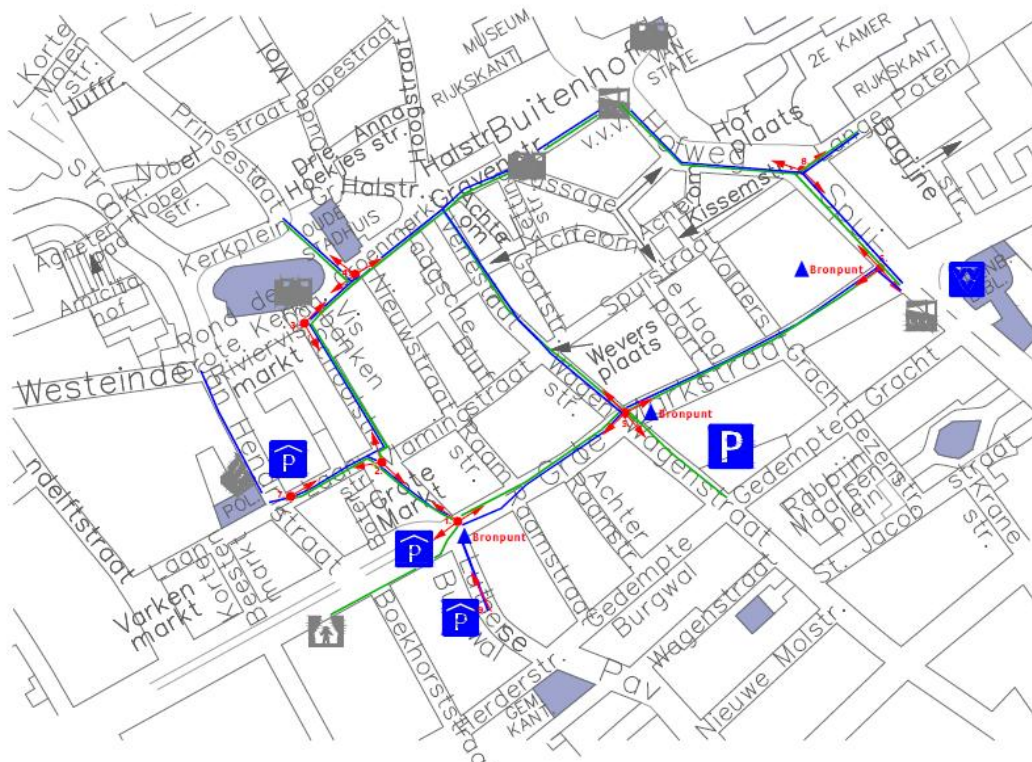

Sfeergebied Nieuwe Kern

Sfeergebied Vredespaleis

Sfeergebied Winkelkern-Oude Centrum

Sfeergebieden Scheveningen; Haven, Dorp, Bad

Bijlage 3 Locatie driekantzuilen

Wegwijzer	Toeristisch Deelgebied
02297017	Den Haag Centrum
04078002	Den Haag Centrum
04134009	Den Haag Centrum
04143010	Den Haag Centrum
04205012	Den Haag Centrum
04240014	Den Haag Centrum
04389001	Den Haag Centrum
04425001	Den Haag Centrum
04448001	Den Haag Centrum
06509003	Den Haag Centrum
06510001	Den Haag Centrum
10481004	Den Haag Centrum
12837014	Den Haag Centrum
17040023	Den Haag Centrum
60383011	Den Haag Centrum
60523019	Den Haag Centrum
60524003	Den Haag Centrum
72456001	Den Haag Centrum
02287016	Den Haag Scheveningen
02287019	Den Haag Scheveningen
64552002	Den Haag Scheveningen
68164002	Den Haag Scheveningen
68696015	Den Haag Scheveningen
71081001	Den Haag Scheveningen
71083001	Den Haag Scheveningen
71090002	Den Haag Scheveningen
71092001	Den Haag Scheveningen
71093001	Den Haag Scheveningen
71094001	Den Haag Scheveningen
03230006	Internationale Zone
07643025	Internationale Zone
12820019	Internationale Zone
68700013	Internationale Zone
12849003	Kijkduin
63205004	Kijkduin
71261001	Kijkduin

Bijlage 4 Lijst verwezen doelen

Centrum

Omgeving Vredespaleis

Doelen	Pictogramnaam
Vredespaleis []	Fotografisch interessante situatie
Panorama Mesdag []	Museum
Museum voor communicatie []	Museum
Louis Couperusmuseum []	Museum
Mesdag collectie []	Museum
Centrum	
Politie []	Politiebureau
VVVi/tourist info []	VVV-kantoor

Hofkwartier

Doelen	Pictogramnaam	
Vredespaleis []	Fotografisch interessante situatie	
Noordeinde []	Parkeergarage	
Korzo []	Theater	
Gevangenpoort []	Museum	
Galerij Prins Willem V []	Museum	
Torengarage []	Parkeergarage	
Paleistuin []	Fotografisch interessante situatie	
Grote Kerk []	Fotografisch interessante situatie	
Binnenhof []	Fotografisch interessante situatie	
Mauritshuis []	Museum	
Politie []	Politiebureau	
VVVi/tourist info []	VVV-kantoor	
Paleis Noordeinde []	Fotografisch interessante situatie	
Panorama Mesdag []	Museum	grensdoel
Museum voor communicatie []	Museum	grensdoel
Bioscoop Buitenhof []	Bioscoop	grensdoel
Theater Diligentia []	Theater	grensdoel
Lange Voorhout []	Parkeergarage	grensdoel
Passage []	Winkelcentrum	grensdoel
Bioscoop Spuimarkt[]	Bioscoop	grensdoel
Parkeergarage City[]	Parkeergarage	grensdoel
Grote Markt[]	Parkeergarage	grensdoel

Historische Kern

Doelen	Pictogramnaam
Noordeinde []	Parkeergarage
Binnenhof []	Fotografisch interessante situatie
Museum Bredius []	Museum
Mauritshuis []	Museum
Haags Historisch Museum []	Museum
Plein []	Parkeergarage
VVVi/tourist info []	VVV-kantoor
Politie []	Politiebureau
Lange Voorhout []	Fotografisch interessante situatie
Theater Diligentia []	Theater
Koninklijke Schouwburg []	Theater
Escher in het Paleis []	Museum
Nationaal Toneel []	Theater
Theater Pepijn []	Theater
Museum Meermanno []	Museum
Centraal Station [][]	Station, Parkeergarage

Winkelkern

Doelen	Pictogramnaam	
City []	parkeergarage	
Politie []	Politiebureau	
Passage []	Winkelcentrum	
Bioscoop Buitenhof []	Bioscoop	
Binnenhof []	Fotografisch interessante situatie	
Mauritshuis [M]	Museum	
Paard van Troje []	Theater	
Lutherse Burgwal []	parkeergarage	
Chinatown		
Bijenkorf [P]	parkeergarage	
Bioscoop Spuimarkt []	Bioscoop	
VVVi/tourist info []	VVV-kantoor	
Grote Kerk [C]	Fotografisch interessante situatie	grensdoel
Grote Markt []	parkeergarage	grensdoel
Torengarage []	parkeergarage	grensdoel
Plein []	parkeergarage	grensdoel
Station Holland Spoor []	Station	grensdoel
Centraal Station []	Station	grensdoel
Bibliotheek []	Bibliotheek	grensdoel
Theater a/h Spui []	Theater	grensdoel
Lucent Danstheater []	Theater	grensdoel
Anton Philipszaal[]	Theater	grensdoel
Markthof []	parkeergarage	grensdoel
Stadhuis []	parkeergarage	grensdoel

Chinatown

Doelen	Pictogramnaam	
VVV/tourist info []	VVV-kantoor	
Mauritshuis []	Museum	
Binnenhof []	Fotografisch interessante situatie	
Politie []	Politiebureau	
Centraal Station [] []	Station, Parkeergarage	
Markthof []	Parkeergarage	
Avenue Culinaire		
Veerkaden []	Parkeergarage	
Station Holland Spoor []	Station	
Rondvaart []	Rondvaartboot	
Theater a/h Spui []	Theater	
Filmhuis	Bioscoop	
Nieuwe Kerk []	Fotografisch interessante situatie	
Bioscoop Spuimarkt[]	Bioscoop	
Anton Philipszaal []	Theater	grensdoel
Lucent Danstheater []	Theater	grensdoel
Spui []	Parkeergarage	grensdoel
Bibliotheek []	Bibliotheek	grensdoel
Bijenkorf []	Parkeergarage	grensdoel
Stadhuis []	Parkeergarage	grensdoel

Nieuwe Kern

Doelen	Pictogramnaam	
Politie []	Politiebureau	
VVV/tourist info []	VVV-kantoor	
Bibliotheek []	Bibliotheek	
Stadhuis []	Parkeergarage	
Turfmarkt []	Parkeergarage	
Muzenplein []	Parkeergarage	
Helicon []	Parkeergarage	
Centraal Station [][]	Station, Parkeergarage	
Mauritshuis []	Museum	
Binnenhof []	Fotografisch interessante situatie	
Spui []	Parkeergarage	
Lucent Danstheater []	Theater	
Anton Philipszaal []	Theater	
Centrum		
Station HS []	Station	grensdoel
Nieuwe Kerk []	Fotografisch interessante situatie	grensdoel
Chinatown		grensdoel
Bioscoop Spuimarkt []	Bioscoop	grensdoel
Filmhuis []	Bioscoop	grensdoel
Theater a/h Spui []	Theater	grensdoel
Rijnstraat []	Parkeergarage	grensdoel
Plein []	Parkeergarage	grensdoel

Oude Centrum

Doelen	Pictogramnaam
Centrum	
Paard van Troje []	Theater
Politie []	Politiebureau
VVVi/tourist info []	VVV-kantoor
Binnenhof []	Fotografisch interessante situatie
Mauritshuis []	Museum

Centraal Station

Doelen	Pictogramnaam
Politie []	Politiebureau
VVVi/tourist info []	VVV-kantoor
Binnenhof []	Fotografisch interessante situatie
Mauritshuis []	Museum
Centrum	
Rijnstraat []	Parkeergarage
CS/new babylon []	Parkeergarage
Kinderboekenmuseum []	Museum
Letterkundig museum []	Museum
Nationaal Archief []	Bibliotheek
Koninklijke bibliotheek []	Bibliotheek
Malieveld []	Parkeergarage
Centraal Station []	Station

Hollands Spoor

Doelen	Pictogramnaam
Politie []	Politiebureau
VVVi/tourist info []	VVV-kantoor
Binnenhof []	Fotografisch interessante situatie
Mauritshuis []	Museum
Centrum	
Haagse Hogeschool	
Laak Haven []	Parkeergarage
Mega Stores []	Parkeergarage
Haagse Toren []	
Station HS []	Station

Scheveningen

Haven

Doelen	Pictogramnaam
Dorp	
Bad	
Havenhoofd []	Uitzichtpunt
Tram 11 []	Tram
Eerste Haven []	Havens
Tweede Haven []	Parkeergarage
Rondvaart []	Rondvaartboot
Jachthaven []	Jachthaven
Indoor Beachsporthal []	Sporthal
Tram 17 []	Tram
Zuiderstrandtheater []	Theater
Vuurtoren []	Uitzichtpunt

Dorp

Doelen	Pictogramnaam	
Bad		
Haven		
Strand []	Strand	
Keizerstraat []	Winkelcentrum	
Appeltheater []	Theater	
Vissersvrouwetje[]	Uitzichtpunt	
GEM/Fotomuseum []	Museum	grensdoel
Gemeentemuseum []	Museum	grensdoel
Museon []	Museum	grensdoel
Omniversum []	Bioscoop	grensdoel
World Forum [][]	Conferentieoord, parkeergarage	grensdoel
Centrum		grensdoel

Bad

Doelen	Pictogramnaam
Dorp	
Haven	
Sea Life	
Beelden aan Zee []	Museum
Pier	
Scheveningen Bad []	Parkeergarage
Zwarte Pad [] []	Uitzichtpunt, Parkeergarage
Tram []	Tram
Bioscoop []	Bioscoop
Holland Casino	
Nieuwe Parklaan []	Parkeergarage
Kurhaus []	Parkeergarage
Politie[]	Politiebureau
Circustheater []	Theater
Muzee []	Museum
Palace promenade []	Winkelcentrum
Strand []	Strand

Internationale Zone

Doelen	Pictogramnaam	
Internationale vlaggenparade []	Fotografisch interessante locatie	
World Forum [][]	Conferentieoord, parkeergarage	
Omniversum []	Bioscoop	
Museon []	Museum	
Gemeentemuseum []	Museum	
GEM/Fotomuseum []	Museum	
Madurodam []		
Scheveningen		
Politie []	Politiebureau	
Frederik Hendrikklaan []	Winkelcentrum	
Centrum		
Vredespaleis	Fotografisch interessante locatie	grensdoel

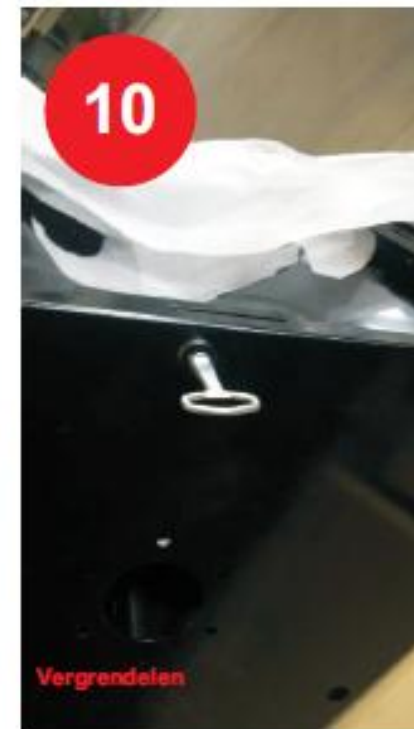
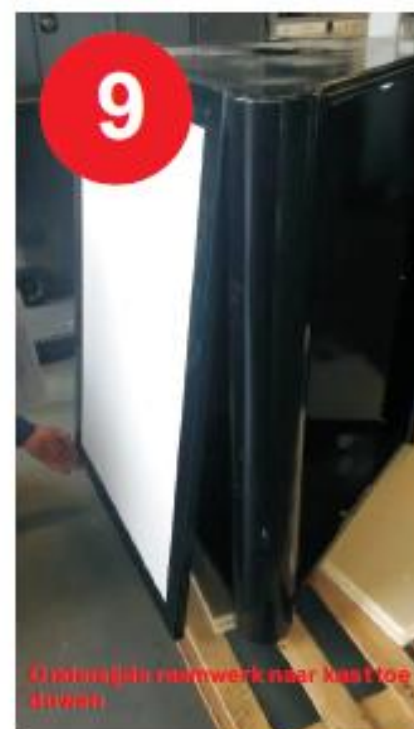
Kijkduin

Doelen	Pictogramnaam	
Boulevard		
Uitzichtpunt Zuid []	Uitzichtpunt	
Bus 23/24/26 []	Bus	
Machiel Vrijenhoek []	Parkeergarage	
Hemels Gewelf		
Kijkduinpark []	Bungalowpark	
Landgoed Ockenburgh		
Tram 3 []	Tram	
Uitzichtpunt Noord []	Uitzichtpunt	
Jutterskeet		
Winkelpromenade []	Winkelcentrum	
Strand []	Strand	
Strandslag 1 []	Strand	
Strandslag 2 []	Strand	
Strandslag 3 []	Strand	
Strandslag 4 []	Strand	
Strandslag 5 []	Strand	

Bijlage 5 Locatie uitneembare masten

Wegwijzer	Toeristisch Deelgebied
04240/001	Den Haag Centrum
04088/004	Den Haag Centrum
60383/012	Den Haag Centrum
02297/016	Den Haag Centrum

Bijlage 6 Handleiding driekantzuilen

Bijlage 7 Technische tekening driekantzuil

